

Onko suomalaisella psykopaatilla joitakin erityispiirteitä, vai ovatko kaikki psykopaatit kaikkialla maailmassa aivan samanlaisia?

Psykopaatti / narsistinen persoonallisuushäiriö / narsistinen luonnehäiriö

Kirjoitin ensimmäisen kirjani tilanteessa, jossa suomenkielellä oli olemassa yleisesti tunnetusti vain Raimo Mäkelän ”Naamiona terve mieli- miten kohtaan luonnehäiriöisen”. Kirja tuotti minulle suurta iloa sen johdosta, että näin vakavasta asiasta puhutaan tässäkin määrin. Surua tuotti kuitenkin se, että jatkuvasti törmäsin ammatillaisiin ja aivan kadun miehiin ja naisiin, jotka suhtautuivat erittäin varauksellisesti papin kirjoittamaan kirjaan. Kirja ei selvästikään ole ”ammatillaisen kirjoittama”, joten selvää kantaa ei tarvitse siten ottaa!

Kirjoitin siis kirjaani tilanteessa, jossa yleisen näkemyksen mukaisesti tätä asiaa ei ollut olemassakaan. En ollut lukenut muita alan kirjoja ainakaan suuremmassa määrin, mutta tietyt asiat alkoivat herättää sisimmässäni melkoista kuohuntaa silmiäni lopullisesti avautuessa sille tilanteelle, joka vallitsee maassamme — on vallinnut niin kauan kuin voin muistaa.

Kokemukseni seurakuntatyössä olivat herättäneet vastustamattomia tunteita ja kysymyksiä, jotka pari vuotta sitten alkoivat saada aivan kouriintuntuvan muodon sisimmässäni. Tämä ahaa-elämys oli vertaansa vailla, ja vaikka pitkitin asiaan paneutumista, oli minun yhtäkkiä pakko laittaa paperille niin paljon kuin mahdollista.

Yksi surullisimmista asioista alusta pitäen oli todeta, että mielenterveysalallakin vallitsee aivan sanoinkuvaamaton kateuden henki. Sitä ei voi kutsua millään muulla sanalla. Selitän hiukan kokemuksiani.

Kun ensimmäinen kirjani oli valmiina 2002, pakasin reppuni täyteen ja vierailin lähes kaikissa pääkaupunkiseudun mielenterveyteen liittyvissä yhdistyksissä antaen muutaman kirjaseen jokaiseen toimistoon. Kirja sinänsä ei aiheuttanut ongelmia, vaan se, että olimme perustaneet oman yhdistyksen tämän työn tekemiseksi. Asia nähtiin melko pitkälle vain kilpailevana yrityksenä, niin että ainakaan toistaiseksi ei ole ollut nähtävissä halua ohjata tämän ongelman kanssa painivia ihmisiä kääntymään meidän puoleemme.

Mielenterveysalalla työskentelevät terapeutit ja jonkin kaltaiset ammatillaiset tervehtivät minua ystävällisesti ja ottivat vastaan kirjan, mutta eivät myöhemmilläkään tapaamiskerroilla olleet halukkaita aloittamaan minkäänlaista ajatustenvaihtoa asiasta. (Nyt syyskuussa 2004 on jo useampiakin terapeutteja, jotka käyttävät työssään kirjojamme ja kehottavat potilaitaan lukemaan ne.)

Korkeamman tason ammatillisista ei yksikään ole ollut halukas keskustelemaan asiasta, tai antamaan edes pientä kommenttia.

Uskon meidän olevan tekemisissä asian kanssa, jossa kenelläkään ei ole varaa röyhittää rintaansa ja ajatella olevansa alansa huippu ja osaavansa kaiken il-

man toisten neuvoja. Ihmisten hädän tulisi olla ensimmäinen liikkeelle paneva voima kaikessa auttamistyössä, ei oman maineen ja kunnian etsiminen, ei edes jonkinasteisen itsethostuksen löytäminen.

Ymmärrän asian vakavuuden ja sen, ettei tietoa ole ollut riittävästi oikeanlaisen keskustelun herättämiseksi. En siten ihmettele varauksellisia asenteita sitä kohtaan, että yhtäkkiä joku maallikoksi katsottava nostaa asian esiin ja kirjoittaa jopa kirjoja — uhrien näkökulmasta. Tämä parin vuoden aika on kuitenkin osoittanut, että olemme nostaneet esiin seikkoja, joita kukaan ei ole halunnut tai pystynyt kumoamaan tai asettamaan kyseenalaiseksi. Sadat uhrit ovat ottaneet yhteyttä, ja kirjojen vastaanotto on ollut mitä myönteisempiä, useiden todetessa: ”Jokainen sanakin pitää paikkansa. Tämä on kuin suoraan omasta elämästäni. Kuinka sinä olet voinut tietää kaiken tämän?”

Kuten kirjoissani mainitsen, minä en ole lukenut alan kirjallisuutta, osittain tarkoituksellisestikin, vaan olen lukenut ihmisiä, tapahtumia. Olen kirjoittanut siitä, mitä itse olen kuullut, nähnyt, kokenut, mikä on syöpyntynyt sisimpääni osittain tuskana, osittain ahaa-elämyksenä.

Antaessani eteenpäin ensimmäisiä kirjasia mieleni oli osittain pelokas, koska tietynlainen pikku- tai iso paholainen kuiskutteli korvaani: ”Olet aivan hullu kun tällaiseen asiaan puutut! Se ei kuulu sinulle ollenkaan, koska sinulla on muita tehtäviä. Kirjoittamasi saattaa pitää paikkansa muutaman ihmisen kohdalla, mutta että menet julkisuuteen tällaisten asioiden kanssa...!”

Minulla ei ole varaa kerskailla eikä se ole tarkoituksenikaan. Mutta koska mieltäni kuohutti se seikka, että tätä asiaa ei ole olemassakaan useimpien ihmisten mielestä, varsinkaan ei erilaisten seurakuntalaisten mielestä, halusin kertoa kaikesta siitä mikä itselleni oli tullut merkittäväksi — siksi minulla ei ole ollut tarjota edes jonkinlaista lähdekirjallisuusluetteloa. Näen erittäin arvokkaaksi sen seikan, että omat havaintoni ovat niin samankaltaiset muiden kirjoittajien kanssa, vaikka emme ole toisistamme mitään tienneetkään. Asian on siis pakko olla olemassa, jos useampi henkilö on sen havainnut ja kertonut siitä yhtäpitävästi, joskin ehkä eri sanoilla ja eri nimikkeitä käyttäen.

Koska Raimo Mäkelä kirjassaan käyttää sanaa **luonnehäiriö**, katsoin parhaaksi käyttää samaa käsitettä, vaikka näyttää nyt siltä, että yleinen käytäntö maassamme suosii käsitettä persoonallisuushäiriö ja persoonallisuushäiriöinen. Puhumme selvästikin samasta asiasta, mutta suurin vaikeutemme näiden käsitteiden kohdalla on niiden aiheuttama sekaannus yleisön joukossa.

Maassamme vieraili 23. –24.08.2004 kanadalainen maailmankuulu filosofian tohtori ja psykologi Robert D. Hare, joka luennoi Helsingissä kahtena iltana otsikolla: ”Käärme liituroidassa”. Hän on kirjoittanut nyt suomeksi ilmestyneen kirjan ”Ilman omaatuntoa”, joka on saatavissa ainakin ”Akateemisesta kirjakaupasta”. Hän on neljäkymmentävuotisen kokemuksen perusteella, työskenneltyään niin paljon lähinnä vankeiloissa olleiden psykopaattien parissa, laatinut niin kutsutun PSYKOPATIAN PIIRRELISTAN. Tämän

johdosta häntä voitaneen pitää ehkä merkittävimpanä alan ihmisenä.

Tuo kirja on nyt ensimmäinen ammattilaisen kirjoittama alan teos, jonka kokonaisuudessaan olen käynyt lävitse ja suosittelen sitä kaikkien kiinnostuneiden luettavaksi. Minulla ei maallikkona ole varaa arvostella hänen mielipiteitään, ja yhdyn hänen ajatuksiinsa melko täydellisesti, ja jos itse esittämäni asiat jossakin määrin eivät näytä olevan sopusoinnussa joidenkin hänen näkemystensä kanssa, katson olevan kysymyksen vain erilaisesta näkökulmasta.

Minulla oli väliajalla mahdollisuus vaihtaa muutama sana hänen kanssaan ja kerroin työmme keskittyvän psykopaattien uhrien auttamiseen, ja mainitsin myöskin kirjoistani. Hän pahoitteli sitä että ne ovat vain suomeksi, koska hän olisi halunnut luoda ainakin silmäyksen niihin. Merkittävää on mielestäni se, kuinka hän hyvin surulliseen sävyyn totesi: ”Uhrit on melko täydellisesti unohdettu. On hyvä että tällaisia yhdistyksiä perustetaan!”

Hän kysyi luentojen aluksi, mitä käsitettä maassamme käytetään psykopatiasta, ja vastaukseksi annettiin sama kuin mitä hän käyttää työssään: ”**narsistinen persoonallisuushäiriö**”. Pääasia ei ole se, mitä nimitystä käytämme, mutta sydämessäni on suru tavallisten maallikoiden kannalta. Ammatti-ihmiselle ei ole vaikeata luoda kokonaiskäsitettä, mutta erilaisten samalle asialle annettujen nimikkeiden kirjo on melkoinen este todella asiallisen mielikuvan muodostumiselle kansan keskuudessa. Kirjassaan Robert D. Hare korostaa sen tärkeyttä, että tieto psykopatiasta lisääntyisi. Tieto tietona on hyvä, mutta siihen liittyy aina myöskin oikeanlainen ymmärrettävyys ja selvyys.

Kun maallikkoasemaani on arvosteltu näin merkittävään asiaan puuttumiseni johdosta, olen todennut useille, saaden vastaukseksi myöntymisen ja kauniin hymyn: ”Koulutus tässä iässä voisi olla minulle hyödyksi siinä mielessä, että olisin kykenevä kertomaan asiasta sellaisella tavalla, että se olisi vaikea ymmärtää!”

Olen siis positiivisesti yllättynyt siitä, kun näin korkea-arvoinen henkilö esiintyi niin nöyrällä ja hausmallakin tavalla, että yksinkertaisinkin kuulija ymmärsi hänen sanomansa, edellyttäen tietenkin että osasi englantia. Kirja on kirjoitettu aivan maallikoitakin ajatellen. Ainoana kommenttina, joka voitaisiin luokitella arvosteluksi, kiinnittäisin huomiota siihen, että **luennot niin kuin kirjakin tukeutuvat lähes täydellisesti Pohjoisamerikkalaiseen rikollisuuteen, eli kriminaalipsykologiaan**. Silti asiat pitävät paikkansa myöskin meidän maassamme ja maamme psykopaattien kohdalla, ehkä pienin sävyeroin, koska omalta kohdaltani olen täysin vakuuttunut siitä, että kussakin maassa psykopaattien käytökseen ja olemukseen vaikuttavat kansalliset piirteet.

Minä ja yhdistyksemme katselemme samoja asioita, vain hiukan eri suunnasta. Avainajatus on oikeastaan siinä, mitä tri. Hare itse minulle sanoi: ”Uhrit on melko täydellisesti unohdettu!” Me edustamme siis tätä puolta, ja se oikeuttaa jossakin määrin, ei arvostelemaan, vaan pyytämään erilaisia näkökantoja tietyille

asioille. Uhri siis ehdottomasti näkee asiat eri valossa kuin alan ammattilainen.

Mitä tulee erilaisiin nimityksiin ja niiden minussa aiheuttamiin ristiriitoihin, sallittaneen minun kertoa jotakin taustaksi tälle jonkinlaiselle ristiriitaisista tunteita herättävälle nimikirjolle. Noiden esitelmien aikana Hare esitti aivan sopivassa määrin leikkillisiä kommentteja ja yleisölle annettiin mahdollisuus keksiä parempi nimitys psykopaatille, ja valkokankaalle heijastettiin yhtenä ehdotuksena ”Bastard”. Ongelma ei siis ole vain itseni kohdalla, vaan yleisesti on nähtävissä tietynlainen problematiikka, mitä erilaiset nimitykset aikaansaavat, luonnehäiriö, persoonallisuushäiriö, minävaurio, psykopatia.

Juuri sinä päivänä kun oli Robert. D. Haren yleisöluento, tapasin henkilön, joka luuli yhdistyksemme tarkoituksen olevan persoonallisuushäiriöisten auttaminen ja heille tarkoitettujen ryhmien perustaminen. Hän kertoi kärsineensä persoonallisuushäiriöstä koko elämänsä, mutta nyt pitkäaikaisen terapian johdosta hän koki olevansa aivan tervehtymisen kynnyksellä. Keskustelin hänen kanssaan parin tunnin ajan ja tapaamisesta jäi miellyttävä jälkimaku. *Hän siis oli persoonallisuushäiriöinen.*

Olin menossa psykopatiaa koskevalle luennolle ja mieleni oli melko ristiriitaisten tunteiden vallassa. Olin juuri keskustellut mitä miellyttävimmän henkilön kanssa, joka tiedosti ongelmansa ja oli melkein täysin tervehtynyt hyvän terapian ansiosta, eikä ollut kenellekään vaarallinen. Nyt sitten luennolla todettiin jälleen kerran, että puhumme ”*narsistisesta persoonallisuushäiriöstä*”, joka aikaansaa sellaisen määrän kärsimystä ja tuskaa ja pelkoa lähimmäisissä. Näillä ihmisillä ei tri. Harenkaan mukaan ole mahdollisuutta muuttumiseen, sillä toistaiseksi ei ole olemassa asiallista hoitomuotoa. ***Kaikki hoito on vain pahentanut psykopaattien rikollisuutta.*** Sanan ”narsistinen” lisääminen tekee siis pelkästä persoonallisuushäiriöisestä saalistajan, predatorin! Ymmärrettäneen nyt niitä henkilöitä, jotka ovat halukkaita palauttamaan yleiseen käytäntöön käsitteen ”psykopaatti”!

Tohtori Haren luentojen yhteydessä selvisi, että maahamme on perustettu uusi yhdistys narsistien uhrien auttamiseksi. Paikalla oli myöskin suuri määrä julkisen sanan edustajia, niin että asiasta pakostakin tullaan puhumaan entistä enemmän tulevina päivinä.

On tärkeätä tietää mahdollisimman paljon psykopatiasta ja sen aiheuttamista ongelmista, mutta nyt meillä ei ole varaa samaan virheeseen kuin mihin hyvin laajasti on syyllistytty yleisessä mielenterveys-työssä — anteeksi vain! Vanha sanonta kuuluu: ”Leikkaus onnistui hyvin, mutta potilas kuoli!” Vuosien ajan on jo puhuttu psykopatiasta tai luonnehäiriöstä / persoonallisuushäiriöstä, mutta huomio on kiinnittynyt liikaa ongelmaan ja ongelman aiheuttajaan, sillä ihmismieli on tottunut tietynlaisiin peruslettamuksiin. Aivan kuten onnettomuuspaikalla suurinta kauhua ehkä herättää jonkun vammautuneen kova tuskanhuuto, niin että kokemattomat auttavat

rientävät aina sinne mistä suurin ääni kuuluu, uskoen siellä olevan suurimman hädän.

Todellisuus on kuitenkin se, että suurin hätä on sen uhrin kohdalla, joka ei anna mitään merkkiä itseltään. Siten auttajat ovat tempoilleet erilaisten näkyvien ja kuuluvien merkkien perässä sinne tänne, aikaansaaden toki lievitystä ja apua monille, mutta suurimmassa hädässä olevat on unohdettu, kuten tri. Harekin totesi.

Tri. Haren kirja tulee palvelemaan omalla paikallaan ja kattaa melko laajasti oman alansa. Tärkeintä on nyt kuitenkin kiinnittää huomiota siihen psykopatian puoleen, joka meidän maassamme aiheuttaa kätettyä ja julkisuudelta salassa pysyvää kärsimystä. Sen esiin tuominen edellyttää ensisijaisesti huomion kiinnittämistä niihin psykopatian piirteisiin, joita asian luonteeseen liittyen ei liiemmästi ole kerrottu ammattipiireille, vaan uskallettu paljastaa vain ystäville ja läheisille.

Sain itse kokea sanoinkuvaamatonta painostusta ja persoonallisuutta tuhoavaa vaikutusta noin kolmenkymmenen vuoden ajan, joten olen sen koulukunnan edustaja, joka uskoo parempaan tulevaisuuteen, mutta ei vähättele koetun merkitystä. Jos haavat parantuvatkin, tietynlaiset arvet jäävät pitkäksi aikaa, useille loppuelämäksi. Yhdyn Tommy Hellstenin ajatukseen, että tämänkaltaisia vuosikymmenet kokeneet ihmiset joutuvat tietystä määrin työstämään näitä asioita koko loppuelämänsä ajan, ikävä kyllä. Se ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö elämänlaatu olisi parantunut hui- maavasti.

Itsetuntoni oli ehkä yksi haavoittuneimmista osista persoonallisuuttani, johtuen sanoinkuvaamattomasta ajohajdista ja painostuksesta, josta vain osasia rohke- nen vähä vähältä paljastaa. Siksi sisimmässäni on jat- kuvasti ollut, tarpeettomasti kyllä, pelko jälleen kerran kohtuuttoman arvostelun kohteeksi joutumisesta. Täl- tä pohjalta suotakoon minulle ilo ja kunniakin kerran- kin elämässäni todeta nähneeni asiat juuri sellaisena kuin ne ovat. Jos olisin esittänyt jotakin täysin paik- kansa pitämätöntä, olisi siitä jo syntynyt tavaton poru ja meteli. Haavoittuneelle itsetunnolle on balsamia se, kun lukemattomat ihmiset ja piirit ovat julkituoneet kiitollisuutensa sen johdosta, että olen näistä asioista puhunut ja kirjoittanut, voimatta tukeutua keneenkään toiseen tai hänen mielipiteisiinsä. Käytäntö näyttää olevan paras kouluttaja nimenomaan tällä alueella!

Miksi olen niin kiinnostunut kyseisestä aiheesta? Miksi kaikki tuntuu niin tutulta ja selvältä? En ole sitä mistään lukenut, enkä ole kuullut keneenkään puhuvan siitä, mutta uskon olevan mitä suurimman merkityk- sen tätä aihetta tutkistellessamme sillä, että näemme tietynlaisen kaksisuuntaisuuden puhuessamme psyko- patriasta. Näyttää siltä, että olen nyt itse siirtynyt käyt- tämään sanaa psykopatia!

Olen nostanut esiin ajatuksen *luonnehäiriöstä* ja *luonnehäiriöisestä käyttäytymisestä*, millä tarkoitan sitä, että luonnehäiriöinen, eli psykopaatti käyttäytyy juuri olemuksensa mukaisesti, eli ajaa omilla totun- naisilla raiteillaan elämänsä alusta sen loppuun asti, kykenemättä siirtymään yleisesti hyväksytylle raiteel-

le. Ihmisen ei kuitenkaan tarvitse olla psykopaatti, vaikka hänestä havaitaankin useita psykopaatin ominaisuuksia tai käytöstopoja. Hän vain käyttäytyy ”kuin luonnehäiriöinen!”

Useat uhrin on luokiteltu epävakaaiksi persooniksi, psykoottisiksi, skitsofreenisiksi, riippuvaisiksi persoo- nallisuuksiksi jne. pinnallisen ja lyhytaikaisen diagno- soinnin perusteella. Tässä juuri on ongelmamme ydin. He ovat eläneet olosuhteissa, jotka aikaansaavat tie- tynlaisen reaktion uhrissakin, joka ei enää jaksaa säilyt- tää minuuttaan ja omaa persoonallisuuttaan, vaan al- kaa säröillä henkisen ja ruumiillisenkin väkivallan kohteena. Hänet mahdollisesti on jo eristetty ulkomaail- masta ja ulkopuolisista vaikutteista, mikä on hyvin yleistä psykopaatin uhrien kohdalla. Ainoa peili johon hänen sallitaan katsoa, tai johon hänellä on mahdolli- suus katsoa, on henkistä väkivaltaa suorittava henkilö. Onko siis ihme jos hän pakostakin omaksuu persoo- nallisuuteensa seikkoja, jotka kuin aivopesuna ympä- tään häneen vastoin parempaa tietoa ja omaa tahtoa? Tukholman syndrooma!

Miksi siis olen niin kiinnostunut tästä aiheesta ja miksi itsellenikin hämmästykseksi tiedän niin paljon näistä asioista? En ole psykologian enkä psykiatrian erikoistuntija, mutta olen ihminen, joka ehkä yhtenä miljoonista olen harhaillut siinä viidakossa, missä tie- to ja kokemus sekoittuvat toisiinsa puurona, josta sel- vän tien näkeminen on tuskien ja vuosikymmenien et- siskelyjen jälkeen hahmottunut edes jollakin tavalla.

Mikä tekee näistä asioista niin vaikeita? Se, että ei niinkään ole kysymys tietoon perustuvista tutkimuk- sista ja asioiden hahmottamisesta, vaan ihmisyydestä, ihmisenä elämisestä, kokemisesta — yksinkertaisesti ihmisyydestä. Leikkaus usein onnistuu, mutta potilas kuolee, koska veitsi ja tuska eivät aina ole sitä miksi ne mielletään. Veitsellä haavoitetaan, tapetaan, veit- sellä myöskin parannetaan, mutta harvoin kysytään, miksi veitsi yleensä ottaen on otettu käyttöön. **Puhu- taan veitsestä tai kirurgin välineistä, mutta jos ih- minen olisi otettu huomioon ihmisenä aivan toisel- la tapaa, tarvitsisiko ollenkaan niin paljon tutkis- tella veitsen vaikutusta?**

Psykopatiaan liittyvät asiat ovat kaikki elämään liittyviä seikkoja. Siksi puhutaan helposti kylläkin oi- keutetuista ja tarpeellisista asioista, mutta asian perus- olemus hukkuu laajoihin tutkimuksiin ja selvityksiin. Hoidetaan oiretta, mutta ei ihmistä itseään kehona ja persoonana!

Me olemme tottuneet nauramaan tietyille asioille, kuten ensimmäisenä mieleeni tulevassa esimerkissä. Minulle on aina ollut yksi merkittävimmistä ohjelmis- ta televisiossa ”Pokka pitää” – sarja. En väsy katso- maan noita jaksoja yhä uudelleen ja uudelleen. En väitä, että sarjan Hyasintti olisi psykopaatti, vaan sa- non kuten tri. Harekin, että tietyissä ihmisissä ja ta- pauksissa tulee hyvä kuva psykopaatin piirteistä, il- man että välttämättä olisi kysymys psykopaatista. On useita muitakin nimeltä mainitsemattomia sarjoja ja ohjelmia, joissa psykopaatin ominaisuudet aivan hyp- päävät silmille kuvaruudusta, mutta koska me olemme tottuneet pitämään niitä elämään kuuluvina ja usein

huvittavinakin, on koko todellinen kärsivä ihminen hukunut muiden elementtien alle. Me nauramme Hy-asintille ja Richardin alistuneelle ja huvittavan tuskaiselta näyttävälle kärsimykselle niin täydellisen ihmisen seuralaisena ja mukana elävänä. Kaikella on oma paikkansa, ja nauran yhä edelleen Richardin ilmeille ja päänpuisteluille, mutta meidän on varmaankin syytä katsella toista puolta näkemästämme.

Katsoin hiljattain suomalaisen mustavalkoisen elokuvan ”Niskavuoren Heta”, jossa Hetan mies tavattomasti muistuttaa ”Pokka pitää” – sarjan Richardia. Tuookuva ei naurattanut minua oikeastaan missään kohden, vaikka yhteneviä seikkoja oli niin paljon, koska mieleeni on lähinnä jäänyt kuolemaa tekevä miesparka, joka itse asiassa saa kaiken tunnustuksen vasta lyhyinä hetkinä ennen kuolemaansa. Voidaan käytännössä sanoa, että Hetan empatian puute ja suuri määrä psykopaatin piirteitä ajaa miespoloisen ennen aikaiseen hautaan.

Kuten Nürnbergin oikeudenkäynnistä tehdyn elokuvan lopussa natsirikollisten kanssa keskustellut juutalaiskapteeni vastaa kysymykseen siitä, mitä pahuus on natsissa kuin muissakin, niin vastaan minäkin: **pahuus on empatian puutetta**. Emme tarvitse natsveja tai muita rikollisia esimerkiksemme pahuudelle: tässäkin maassa empatian puute on uskomattoman laajalle levinnyt, koska niin tiedotusvälineet kuin teatterikin on meidät siihen totuttanut. Pahuus on pahuutta kaikkialla, ja mikä pahinta, nimenomaan seurakunnallisessa elämässä. Siksi kai olen niin kiinnostunut tästä kaikesta, koska en vielä milloinkaan ole kohdannut sellaista empatian puutetta normaalin väestön keskuudessa. Valhekaan ei tunnu ollenkaan niin pahalta maallisen kansan keskellä, kuin kristikansan keskellä! Valhe ja valehtelevä tuntuu hyväksyttävältä ja elämään kuuluvalta asialta siellä, missä siihen on totuttu, mutta minä en ikinä tule tottumaan siihen, että seurakunnissa valehdellaan, kerrotaan muunnettua totuutta, enemmän kuin missään muualla!

Tri. Haren kirjassa ehkä päällimmäiseksi jää, tai ainakin minulla jäi se seikka, että psykopaatit ovat aivan mahdottomia valehtelijoita ja tarinaniskijöitä. Saman seikan olen havainnut neljäkymmenvuotisen toimintani aikana erilaisissa hengellisissä piireissä. Olen haastatellut lukuisia ihmisiä, ja suurin osa näistä kertoo saman asian. Yksi suurista kysymysmerkeistä tässä yhteydessä on se, mihin tri. Harekaan ei antanut vastausta: missä määrin nämä ihmiset itse uskovat kertomansa?

Suomen olosuhteissa olen tullut siihen tulokseen ainakin toistaiseksi, että suurin osa tuntemistamme psykopaateista on todellakin lahjakkaita valehtelijoita, ja osa heistä tiedostaa valehtelevansa. Puhun nyt vain siitä mitä tiedän lähinnä seurakunnallisten kokemusteni perusteella ja useiden haastattelujenkin pohjalta. Olen monen muun kanssa sitä mieltä, että tiettyssä vaiheessa nämä psykopaatit täysin tiedostavat valehtelunsa, mutta koska uskomme vakaasti siihen, mitä kerromme kirjamme luvussa ”Historian kirjat kirjoitetaan uudelleen”, on hyväksyttävä se tosiasia useiden kohdalla, että mitä enemmän tapahtunutta todellisuutta

muutetaan ja selitetään itselle sopivalla tavalla, sitä kauemmaksi ajaututaan mielikuvituksen maailmaan, pois totuudesta.

Havaintojeni pohjana ovat siis suurimmaksi osaksi seurakunnalliset ihmiset. Tämä tuo mukanaan tietynlaisen vaikeuden ja toisaalta selvyuden näihin asioihin. Ns. uskovainen ihminen tietää valehtelevän olevan väärin. Siitä huolimatta ns. hengellisissä piireissä puhutaan uskomattomassa määrin valheellisia ja vääriä asioita totuutena. En väitä että tämä tekee näistä ihmisistä psykopaatteja, mutta tämä piirre on heissä niin kuvaava ja usein kokonaisvaltainen, että siitä ei voi olla puhumatta.

Olen itse ollut lukemattomia kertoja tilanteissa, joissa seurakuntalainen puhuu täyttä soopaa käsi sydämellä ja vakuuttaa puhuvansa ainoastaan totuuden, vaikka olen täysin tietoinen asioiden todellisesta laidasta. Valehteleeko tämä ihminen häpeämättömästi, vai puhuuko hän vain vakaumuksestaan? Kokemukseni perusteella rohkenen väittää, että tällaiset ihmiset, ovat sitten psykopaattisia tai luonnehäiriöisesti käyttäytyviä, tiedostavat valheensa ainakin alkuvaiheessa, mutta kerrottuaan saman valheen tarpeeksi moneen kertaan, itsekin lopulta uskovat puhuneensa totta. Niinkin laajan kokemuksen perusteella kuin itselleni on kertynyt, olen todella huolestunut siitä kehityksestä, joka nyt vallitsee ns. kristillisessä maailmassa. Puheet ja teot ovat tavattomassa ristiriidassa keskenään, mutta aivan luonnehäiriöiselle ominaisella tavalla kaikki ahdistavat vastakkaisuudet ja ristiriitaisuudet hukutetaan valtavan puhetulvan alle. Siksi monet seurakuntalaiset ovat niin puheliaita?

Uskovainen ei siis saisi valehdella, ja uskon tässä kohden olevan suuri ero siinä, puhummeko psykopatiasta vain tri. Haren kirjan perusteella, vai huomioimme kansalliset eroavaisuudet. Yhdysvalloissa on aivan oma identiteettinsä uskonnollisella rintamalla. Kanadasta en ole selvillä.

Tri. Hare toteaa useaan kertaan, ettei psykopatian synnylle ole vielä löydetty virallista ja selvää syytä. Kaikki on toistaiseksi arvailuja, mutta hän panee melko suuren painon geneettisille / perinnöllisille tai syntymästä saakka vaikuttaville seikoille. Hänen mielestään tietyillä lapsuuteen liittyvillä seikoilla ei välttämättä ole mitään tekemistä psykopatian kehityksen kannalta. Huomioikaamme se, että hän pääasiassa on suorittanut tutkimuksensa rikollisten parissa. TV-dokumentissa, jossa hänkin esiintyi, mainittiin ettei muita psykopaatteja ole ollut mahdollista tutkia. En ryhdy väittelemään tästä asiasta kenenkään kanssa, mutta uskon puhuvani totta väittäessäni, että tietyt seikat selvästi vaikuttavat jo olemassa olevan psykopatian kehitykseen ja sen saamaan luonteeseen. Siksi jokaisessa maassa vallitsevat olosuhteet ja kansallinen perintö vaikuttavat käsittelemämme asian kehittymiseen, joskaan ei ehkä itse perusolemukseen.

Koska uskovainen ei uskalla valehdella, antaa hän esittämilleen asioille oman selityksensä, joka ei missään suhteessa pienennä asian vakavuutta vaan päinvastoin. Jos ihminen tietoisena asian vakavuudesta, siis valistettuna persoonana, tekee jotakin vastoin si-

säistä minäänsä ja vakaumustaan, tulee mielestäni kaikki katsoa sitäkin suuremmaksi rikkomukseksi. Tuomioistuimetkin määrittelevät tapauksia sen mukaisesti, mistä ihmisellä on ollut tieto. Tietoinen ja tahallinen rikkomus katsotaan vakavammaksi, kuin tietämättömyydessä tapahtunut teko.

Suhtauduin aikanaan hyvin varauksellisesti erään ammattilaiseen, joka esitti, että kaikki ihmisen sisäiset ristiriidat aiheuttavat suuria vaikeuksia, jopa ruumiillista sairastumista. Tänä päivänä olen hyvin vakaasti tämän näkemyksen puolestapuhuja, etenkin nähdessäni ja kohdatessani yhä enemmän sielullisesti rikkinäisiä ihmisiä, erikoisesti seurakunnallisista piireistä. Tämä sielujen rikkonaisuus on paljon laajempaa ja yleisempää kuin kukaan meistä on halukas näkemään ja myöntämään. Kaikki on peitetty tietynlaisen naamioiden ja kulissien taakse, niin että usein itse uhritkaan eivät ole tietoisia omasta pahoinvoinnistaan, koska heille koko ajan vakuutetaan kaiken kuuluvan asiaan: Kärsi, kärsi vaan, kirikkaamman kruunun saat!

Tämä on suorastaan jotakin raivostuttavaa, ja tuskin rohkensin puuttua kaikkiin näihin asioihin, ellei sisimmässäni myllertäisi sellaisella tavalla pyhä viha kaikkea tätä väärää uskonnollisuutta vastaan. Meidät on suorastaan aivopesty näkemään vain tiettyjä asioita ja toisaalta sulkemaan silmämme mitä räikeimmiltäkin epäkohdilta. Meille on opetettu, että ristiriitaiset ja rikkovat asiat kuuluvat toimenkuvaan ja ovat meille vain koulutukseksi. Kuitenkin ihminen sisimmässään tietää totuuden, ja jälleen kohtaamme tuon tekijän: sisäinen ristiriita synnyttää lisää ristiriitaa, ja jossakin vaiheessa ruumis alkaa oireilla sisäisten ristiriitaisuuksien johdosta. Ehkä kaikkein rikkinäisimmät ihmiset löydämme juuri sieltä, missä tulisi olla vain entisiä rikkoutuneita, mutta nyt eheytyneitä persoonia: seurakunnasta!

Seurakunnista on omalta osaltaan tullut psykopaattien temmellyskenttiä, niin että näitä nimityksemme alaisia ihmisiä on jokaisella tasolla, hallinnosta rivi-kansalaiseen asti. Jos aikaa on vähän ja muutamalla sanalla pitäisi kuvailla luonnehäiriötä, minä henkilökohtaisesti kuvaan psykopatian perusolemuksen seuraavasti: ”Se on väärää vallankäyttöä!” Seurakunnissa tätä on aivan tavattomasti, mutta aivan kuten olemme tottuneet nauramaan Hyasintille, samoin me pidämme tiettyjä seurakunnassa vallitsevia asioita hengellisinä omalaatuisuuksina tai fanaattisuutena. Hyväksyntä on vähä vähältä annettu yhä uusille kielteisille ja ihmisistä ja persoonallisuutta rikkoville asioille, niin että olemme päätyneet tilanteeseen, joka on suorastaan raivostuttava, jos näin saa julkituoda. Tietynlainen määrä vihaa on tarpeen että joku puuttuu näihin asioihin!

Kohtaamme siis melkoisen problematiikan puhuessamme valheellisuudesta, koska erilaisissa olosuhteissa valheen peittämiseksi tarvittavat keinot vaihtelevat suurella määrällä. Perusseikka lienee kuitenkin, että tässä kohden valmistuu selityksen maailmanmestari toisensa jälkeen, ja pidemmän päälle tuottaa vaikeuksia erottaa todellinen psykopaatti todellisesta vaihtelijasta.

Aikanaan yksi psykopaatti raivosi siinä määrin, että puoliso ei voinut muuta kuin työntää sormet korviin ja istua pöydän ääressä odottaen raivon päättymistä. Huutaja huusi aikansa, mutta kun toinen ei näyttänyt pystyvän kuulemaan mitään, meni tämä toisen luokse ja iski nyrkillä päähän sellaisella voimalla, että uhri joutui vuorokaudeksi sairaalaan. Uskovaisessa perheessä. Kun puoliso sitten tuli kotiin vaivaisena, hämmästeli lyöjä tapahtunutta käsittämättä ollenkaan miten kaikki oli voinut mennä siten. ”Minä vain halusin sinun sormesi pois korvista”, kuului viaton selitys.

Kertomustemme Maija tai Jussi saattoivat tehdä aivan samankaltaisia asioita. He saattoivat iltamyöhällä pitää sellaisen raivokohtauksen, että naapurit tulivat soittamaan ovikelloa, mutta seuraavana päivänä kysyivät puolisoltaan: ”Eikö meillä ollutkin eilen ihan mukavaa?” Huuto oli saattanut seurata muutaman tunnin kestänyttä yhteistä lemmiskelyä, ja nyt seuraavana aamuna huuto ja mahdolliset korvapuustit olivat kuin pois pyyhityt mielestä.

Tämänkaltaisia kertomuksia kuulee ainakin puolelta tapauksia, ja juuri tässä kohden joutuu todella kysymään ovatko nämä ihmiset näin suuria valehtelijoita, vai ovatko he todella unohtaneet kaiken negatiivisen, itselleen epäedullisen? Ainakin toistaiseksi olen vakuuttunut siitä, että suurin osa näistä ihmisistä on ajautunut niin pitkälle historian uudelleen kirjoittamiseen ja totuuden pakenemiseen, että suomalainen melankolisen perussävy omaava persoonallisuus mielellään turvautuu kaiken kieltämiseen, eli ei kestä kohdata tapahtunutta todellisuutta. Kenelle tahansa kehittyvässä näissä olosuhteissa kieltävä reaktio, jota kutsutaan täydelliseksi torjunnaksi — aivan kuten tietokone olisi ohjelmoitu pyyhkimään kaikki laskut koneen muistista, ja lisäämään saataviin pari nollaa lisää!

Uskon, että suomalaisessa luonnehäiriössä on melkoinen määrä epävarmuutta ja itsetunnon puutetta amerikkalaiseen psykopatiaan verrattuna. Suomalainen psykopaatti joutuu pönkittämään omaa egoaan huomattavasti enemmän kuin amerikkalaisen luonteen omaava toverinsa. Olin sanoa että amerikkalaisilla psykopaateilla on enemmän kansallistuntoa ja isänmaallisuutta, mutta Haren kirjan mukaan psykopaatti ajattelee vain itseään ja omaa parastaan. Toisaalta, jos tällainen ihminen ei ole kovin isänmaallinen, on hän mahdollisesti kansallisuustuntoisena sitäkin itsevarmempi.

Kuinka paljon eri kansallisuudet poikkeavat toisistaan käytöksen ja luonteen perusteella on joidenkin mielestä kiistanalainen seikka. Jos väitän meillä suomalaisilla olevan aivan erikoisia piirteitä, kerron väitteelleni tueksi erään asian.

Amerikkalaisilla on aivan omanlaisensa suhtautuminen aseisiin, mikä ilmenee jo tri. Haren kirjassakin rivien välistä. Entä sitten Sveitsiläiset? Voisimmeko ajatella tapojen vaihtamista suuremmissa määrin?

Vierailin usein Sveitsissä monissakin perheissä. Mielenkiintoinen yksityiskohta oli se, kuinka erään perheen poika esitteli minulle rynnäkkökivääriänsä, joka hänellä aina oli kotona silloin kun hän ei ollut

asepalveluksessa. Ihmettelin asiaa mutta totesin, ettei hänellä kai ollut ammuksia siihen. Mutta totta tosiaan, hänellä oli kuulemma peltirasiallinen ammuksia, armeijan antamana! Voitaisiinko ajatella, että suomalaisilla asevelvollisilla olisi rynnäkkökivääri eteisen komerossa panoksineen päivineen? Kuinka moni sadasta suomalaisesta olisi tämän kannalla? Ehkä kolme prosenttia, eli juuri se määrä, mitä uskon psykopaatteja olevan maassamme. Tri. Haren arviota kahdesta prosentista pidän alimitoitettuna.

En tiedä onko oikein ottaa tällainen seikka esiin puhuttaessa ihmisten ja kansallisuuksien erilaisista luonteista, mutta tuntien niin monta sveitsiläistä henkilöä ja vierailtuani ainakin sata kertaa Keski-Euroopassa, olen päivä päivältä vakuuttuneempi siitä, että psykopatian ongelma maassamme on omaa luokkaansa. Mikä sen aiheuttaa, jos kerran lapsuuden kokemuksilla ei ole siihen suurta merkitystä (Hare)? Jos persoonallisuutta rikkovilla tekijöillä ei ole ratkaisevaa merkitystä (itse en yhdy siihen ainakaan toistaiseksi, pitäytyen Eurooppalaisten alan ihmisten käsityksiin), niin on kuitenkin suuri merkitys kansallisella identiteetillämme.

Muutkin maat ovat olleet miehitettyinä tai vieraan vallan alaisina, mutta olisiko pitkä talvi ja sen pimeys yhtenä syynä siihen, että suomalaisia vaivaa tietynlainen melankolisuus? Yksi yleisesti hyväksytty selitys on viime sotamme, jossa pamahti lukemattomia kertoja, eikä kukaan järjestänyt terapiaa pamausten keskellä olleille, saati sitten sureville ja kotona odottaville vaimoille. Martti Paloheimon kirja ”Suomalaisen lapsuuden haavat” mielestäni suuressa määrin antaa osaselityksen sille puolelle isien perintöä, mistä moni nyky-suomalainen vielä nauttii.

Erityispiirre, josta ei juurikaan ole kirjoitettu, on suomalaisen psykopaatin ominaisuus tietyillä elämän alueilla ja tietyissä tilanteissa takautua jopa kolmevuotiaan tasolle. Suurin osa haastattelemistani ihmisistä on havainnut tämän puolen, jota tuskin on laajemmin pantu merkille. En väitä että nämä ihmiset olisivat kolmevuotiaita, tai 8-10 vuotiaita, ei edes teini-ikäisiä, vaan he käyttäytyvät rajatuissa tilanteissa KUIN pienet lapset.

Copyright Markku Vuori 2004
Kaikki oikeudet pidätetään